

Detta dokument är ett underlag för Skövdes folkhälsopolitik 2023–2026.
Kommunens vision är målbild för arbetet.

SKÖVDE

Folkhälsa – *ett gemensamt ansvar för hållbar utveckling*

STRATEGIUNDERLAG FÖR VISION SKÖVDE 2040

Innehåll

	SAMMANFATTNING	
1	Ett gemensamt ansvar för hållbar utveckling	3
	ARBETSMODELL OCH ARBETSSÄTT	
2	Tvärsektoriellt, målinriktat och strategiskt	4
	RESULTAT OCH ANALYS	
3	En period präglad av pandemin	4
4	På väg mot 2040	12
5	Referenser	15
	BILAGA	
6	Utveckling av folkhälsan i Skövde	20

Strategiunderlaget är framtaget av beredning medborgare och folkhälsa och antogs av kommunstyrelsen 2022-11-07 (§221/22).

Foto: Jesper Anhede och Mattias Nilsson
Layout: Åse Hassel Grönlund

SAMMANFATTNING

1. Ett gemensamt ansvar för hållbar utveckling

Hur befolkningens hälsa utvecklas är centralt både för att samhället ska utvecklas hållbart och för invånarnas välbefinnande. För att bedriva kommunens folkhälsoarbete på ett effektivt och framgångsrikt sätt fokuserar vi våra insatser i perioder. Det här dokumentet sammanfattar hur kommunen ska arbeta och utvecklas på folkhälsoområdet.

Dokumentet utgår från de viljeinriktningar som kommunen haft under mandatperioden. Viljeinriktningarna är i sin tur tydligt kopplade till kommunens vision. I dokumentet analyseras också trender som ur ett folkhälsooperspektiv är viktiga för en hållbar utveckling. Ambitionen är att ge rekommendationer inför det nya folkhälsopolitiska programmet, som är tänkt att tas fram under nästa mandatperiod.

Folkhälsan i Skövde kommun är generellt god – men det finns skillnader. Jämlikheten ser dock ut att ha ökat på flera områden under mandatperioden. Fler har en högre utbildningsnivå, ungdomsarbetslösheten ligger lägre jämfört med föregående mandatperiod och vi har fortsatt en låg andel invånare som uppstår ekonomiskt bistånd; detta samtidigt som vi har blivit fler invånare. Medellivslängden ligger dock kvar på samma nivå som 2018 och andelen som uppskattar sin hälsa som god har sjunkit de senaste åren. Denna utveckling är oroande och behöver följas ytterligare framöver.

En annan tydlig förändring som skett under mandatperioden är det avtryck som det folkhälsopolitiska programmet har satt i organisationen. Sektorerna uppger i dag att kopplingen mellan det folkhälsopolitiska programmet och verksamheterna har stärkts, och programmet är nu en naturlig del av nämndernas och sektorernas verksamhetsplanering. Samtidigt anser sektorerna att det är viktigt att fortsätta med och ytterligare förstärka den dialog som har startat, för att därmed få en mer regelbunden kontakt.

Under mandatperioden har covid-19 påverkat såväl invånarnas förutsättningar för en god och jämlik hälsa som implementeringen av det folkhälsopolitiska programmet. Den samlade bedömningen är ändå att ett gott arbete har startat och kommit en bra bit på väg.

Inför mandatperioden 2023-2026 är rekommendationen att utforma nästa program med Vision Skövde 2040 som grund, och säkerställa programmets koppling till de regionala och delregionala strategierna för 2030. Det gäller också att fortsatt säkerställa en röd tråd mellan det regionala, delregionala och lokala folkhälsoarbetet. Att hålla i pågående satsningar inom områdena ungdomars drogliberala attityder, hälsosamt åldrande och psykisk hälsa för att arbetet ska få verklig effekt. Men också att arbeta för att tydliggöra satsningar på funktionshinderområdet och fortsätta att arbeta för ökad tillgänglighet och delaktighet för alla.

2. Tvärssektoriellt, målinriktat och strategiskt

För att våra insatser ska vara effektiva och framgångsrika krävs en kunskapsbaserad arbetsmodell som säkerställer att arbetet bedrivs långsiktigt, tvärssektoriellt, målinriktat och strategiskt. Målet är att folkhälsoperspektivet ska ingå i och genomsyra alla verksamheter i kommunens organisation. Alla nämnder och sektorer ansvarar gemensamt för våra folkhälsosatsningar och för att bidra till socialt hållbar utveckling.

Arbetet utgår från kommunens vision och drivs av kommundirektörens ledningsgrupp med stöd av sektorchefer och strateger. Folkhälsoperspektivet är en naturlig del av kommunens styrnings- och ledningssystem. Det tvärssektoriella arbetssättet ska förstärka och underlätta verksamheternas och nämndernas måluppfyllelse, och samtidigt bidra till en hållbar samhällsutveckling.

Med en helhetssyn på kommuninvånarnas livsvillkor och livsmiljöer kan insatserna lättare samordnas med andra aktörer och över sektorsgränserna. Kommunens folkhälsoarbete sker i nära samverkan med Västra Götalandsregionen och Skaraborgs Kommunalförbund.

I början av varje mandatperiod beslutar kommunfullmäktige om ett folkhälsopolitiskt program för perioden. Mandatperiodens arbete följs sedan upp genom att ett strategiunderlag för visionen tas fram. Detta underlag innehåller en analys samt rekommendationer inför nästa mandatperiods utvecklingsarbete. Underlaget lägger en grund för det fortsatta folkhälsopolitiska arbetet.

Kommunstyrelsen har ett särskilt uppföljningsansvar för rapportering kring arbetet.

RESULTAT OCH ANALYS

3. En period präglad av pandemin

Att skapa förutsättningar för det goda livet var honnörsord i Vision Skövde 2025. Mycket talar för att vi har tagit stora organisatoriska kliv i den riktningen under mandatperioden. Statistik visar att många kommuninvånare generellt sett upplever sig ha god hälsa, men andelen har samtidigt sjunkit de senaste åren. Utvecklingen skiljer sig dock åt mellan olika grupper. Det är framför allt i gruppen kvinnor som andelen god eller mycket god upplevd hälsa har sjunkit.

Medellivslängden speglar folkhälsan i livets alla åldrar. I Skövde kommun ligger medellivslängden kvar på en liknande nivå som under 2018. Skövdes befolkning är relativt ung jämfört med andra kommuner. Totalt har vi fått fler invånare under perioden, och allt fler invånare når en högre ålder. Procentuellt har gruppen 80 år och äldre ökat allra mest.

Mandatperioden har till stor del påverkats av den pandemi som har präglat Sverige och världen sedan början av 2020. Covid-19 har genom sjukdom och dödlighet haft direkt effekt på människors hälsa, men folkhälsan kan också ha påverkats mer indirekt av pandemin. Eftersom alla inte har drabbats lika hårt har förutsättningarna för en god och jämlik hälsa förändrats. De grupper som hade förhöjd risk för ohälsa före pandemin har drabbats hårdast – både inom skolan, på arbetsmarknaden och i samhället i stort.

Mer jämlika förutsättningar för en god hälsa

Statistik över Skövdes folkhälsoområden visar att det fortfarande finns geografiska skillnader i invånarnas livsvillkor och livsmiljöer. Samtidigt har folkhälsan i kommunen blivit mer jämlik på flera områden under mandatperioden. Utbildningsnivån har höjts generellt, andelen invånare med enbart förgymnasial utbildning har sjunkit och fler har skaffat sig en eftergymnasial utbildning. Fler har också ett arbete att gå till och ungdomsarbetslösheten har minskat kraftigt trots pandemin. Samtidigt har andelen barn (0–19 år) som växer upp i familjer med långvarigt ekonomiskt bistånd minskat något. Här ser spridningen mellan delområden också ut att ha minskat.

I gruppen invånare över 65 år har fler nått en högre inkomstnivå. Statistik visar att männens inkomstutveckling generellt har varit mer gynnsam än kvinnornas; andelen män är större i grupperna med högre inkomster. Den största andelen kvinnor återfinns i de lägre inkomstgrupperna. Att inkomstnivåerna har höjts betyder dock inte att den ekonomiska situationen är god för alla invånare över 65 år.

Förutsättningarna för en god och jämlik hälsa skiljer sig åt mellan olika grupper, och invånarnas livsvillkor och levnadsvanor påverkar deras hälsa oavsett ålder. Att främja insatser för ett hälsosamt åldrande kan stärka det friska och skjuta upp funktionsnedsättningar. Nationella undersökningar visar också att personer med funktionsnedsättning i alla åldrar upplever sämre livsvillkor än den övriga befolkningen. Även levnadsvanorna skiljer sig åt i denna grupp jämfört med övriga befolkningsgrupper. Detta visar att kommunen måste arbeta utifrån ett mångfaldsperspektiv och i samverkan med andra aktörer.

Tydligare folkhälsoperspektiv i nämndernas arbete

Kommunens nämnder och sektorer anser att det folkhälso-politiska programmets koppling till verksamheterna har stärkts under mandatperioden. Det har framkommit i dialoger i det omfattande arbete som ligger till grund för detta dokument. Det har också blivit tydligt att kommun-

styrelsens beredning medborgare och folkhälsa har haft en viktig roll i arbetet och att detta starkt har bidragit till en stärkt samverkan över sektorsgränserna inom flera viktiga områden.

Sammanfattningsvis är bedömningen att Skövde som organisation under mandatperioden har förstärkt sitt strukturerade arbetssätt och tydligare har integrerat folkhälsoperspektivet. I dag är programmet en naturlig del av nämndernas och sektorernas verksamhetsplanering. Det anses dock viktigt att ha en fortsatt dialog för att stärka kopplingen ytterligare, och att utveckla stödet för att få en mer regelbunden och närmre kontakt.

Färre rubriker – större kraftsamling

Inför att kommunfullmäktige skulle anta mandatperiodens folkhälso-politiska inriktningar genomfördes ett omfattande utvecklingsarbete. Resultatet blev att programmet, som antogs av kommunfullmäktige under våren 2020, var utformat på ett helt nytt sätt och med färre rubriker. Dialoger med nämnderna och sektorerna visar att denna förändring har tydliggjort kommunens utvecklingsområden; när fler pratar utifrån samma rubriker är det också lättare att samverka över sektorsgränserna. Med färre rubriker har det också blivit lättare för organisationen att fokusera, vilket har lett till effektivare arbete.

Vikten av att hålla i – en utmaning framåt

En utmaning som lyfts fram av flera sektorer är vikten av att nu våga fortsätta med de utvecklingsarbeten som har startat, för att få ordentlig effekt i det vi gör. Sektorerna pekar också på områden i det nuvarande programmet där vi ännu inte har kommit lika långt.

Målet är att folkhälsoperspektivet ska förstärka och underlätta måluppfyllelsen i kärnverksamheten, samtidigt som det bidrar till hållbar utveckling.

Prioriterade områden 2019–2022

Under mandatperioden har folkhälsoarbetet fokuserat på tre prioriterade områden (motsvarande viljeinriktningar i det folkhälsopolitiska programmet).

Dessa områden är:

- Goda och jämlika livsvillkor och levnadsvanor
- Goda förutsättningar att fullfölja sina studier
- Trygga, attraktiva och tillgängliga livs-/boendemiljöer.

Goda och jämlika livsvillkor och levnadsvanor

Skövde växer och har som mål att fortsätta växa och utvecklas hållbart. Hur vi som kommun planerar, bygger och utvecklar våra livsmiljöer har stor betydelse för folkhälsan. Under mandatperioden har Skövde kommuns nya översiktsplan börjat ta form. Översiktsplanen ska slå fast hur kommunen kan utvecklas de kommande åren. Den tar sikte mot 2040 med utblick mot 2060. Översiktsplanens utgångspunkt är hållbar utveckling med medborgarna i fokus. Det innebär ett tydligare fokus på folkhälsa och att möjligheten att leva ett gott liv i Skövde ska inkluderas tydligare i planeringen.

För att stärka den sociala hållbarheten och invånarnas delaktighet och möjlighet till god livskvalitet i hela Skövde kommun har nya arbetssätt också utvecklats under mandatperioden. Sedan 2019 pågår ett arbete för att involvera invånarna i Skövdes tätorter mer i kommunens utveckling. I Timmersdala, Tidån, Vårsås och Lerdala har dialoger lett till att en nulägesbild tagits fram för respektive tätort. Dessutom är handlingsplaner på väg att tas fram. Syftet är att tillsammans med medborgarna utveckla och stärka både tätorternas attraktivitet och invånarnas möjlighet till ett gott liv.

Mycket har gjorts och vi har kommit en bit på väg, men än finns mycket kvar att göra. Pandemin har påverkat arbetet i tätorterna Igelstorp, Våring och Ulvåker, men det som ändå gjorts har bidragit till att medborgarnas perspektiv tydligare och enklare har lyfts in i kommunens utvecklingsarbete. Två sådana exempel är att en referensgrupp bildats i arbetet med översiktsplanen och att dialoger förts i arbetet med kommunens nya vision.

Att arbeta för jämlika livsvillkor i hela kommunen är också viktigt inom ramen för Områdesutveckling Södra Ryd. Under mandatperioden har kommunen exempelvis samarbetat med civilsamhället för att skapa en meningsfull fritid med bra aktiviteter för barn och ungdomar i Södra Ryd efter skolan. Målet under 2022 är att utvidga detta koncept till hela kommunen.

Pandemin har inneburit nya utmaningar

När pandemin kom till Skövde fick en stor del av det planerade folkhälsoarbetet ställas om. Det gjorde att ett stort antal främjande och förebyggande folkhälsoinsatser ställdes in eller ersattes med andra alternativ.

Digitala lösningar och telefonstöd ersatte fysiska möten, utomhusaktiviteter ersatte inomhusaktiviteter och organisatoriska anpassningar genomfördes. Exempelvis ställde Familjecentralen Kärnan om sina träffar för förstagångsföräldrar, från fysiska träffar till digitala varianter. Familjecentralen Symfoni genomförde också fler utomhusaktiviteter.

Kommunen såg tidigt ett behov av förebyggande informationsinsatser bland invånare med annat modersmål än svenska. Först gällde det information om covid-19 på olika språk och senare information om vikten av att vaccinera sig. Informationsinsatserna genomfördes i samverkan med lokala, kända personer med olika språkbakgrund. Det har också erbjudits vaccinationstillfällen på biblioteket i Södra Ryd – en mötesplats som är känd av många och som nyttjas av invånare i alla åldrar. Dessa insatser bidrog till att vaccinationsgraden höjdes under våren 2022.

Digitalt utanförskap

– minska risken för ofrivillig ensamhet

Att åldras hälsosamt är att kunna ta aktiv del i samhället, kunna njuta av ett självständigt liv med god livskvalitet och slippa diskrimineras på grund av sin ålder. Det förutsätter att samhället skapar möjligheter för fysisk, social och psykisk hälsa i hela befolkningen och tar hänsyn till ålder.

Pandemin har satt ljuset på äldre som en särskilt utsatt grupp, inte enbart för att de drabbades allvarligast av själva sjukdomen utan också för att de blev mer socialt isolerade. Detta i kombination med att äldre mer sällan använder digitala verktyg för social samvaro har ökat den ofrivilliga ensamheten, med fysisk och psykisk ohälsa som följd.

Forskning visar att äldres ensamhet kan minska om de äldre ökar sina kunskaper i att använda dator och internet. Att använda dator och internet kan ha gynnsamma effekter på social interaktion och socialt stöd samt på självkänsla och egenmakt. Med digitala verktyg menas informations- och kommunikationsteknik, digitala kanaler som sociala medier, chattar och e-post samt digitala spel och robotar. Syftet med att ge digitalt stöd är att förebygga ofrivillig ensamhet, digitalt utanförskap, social isolering och psykisk ohälsa, samt bidra till ökad delaktighet i samhället och därmed även kunna minska risken för utanförskap och ofrivillig ensamhet.

Källa: Folkhälsomyndigheten

För att öka äldres digitala kunskaper startades tjänsten digital fixare i december 2020. Syftet är att öka äldres kunskaper genom att erbjuda hjälp och stöd kring dator- och mobiltelefonanvändning samt kring digitala tjänster (såsom 1177) och olika kommunikationsverktyg (e-post och videosamtal). Tjänsten erbjuds på halvtid och har varit väldigt uppskattad – under 2021 gjorde den digitala fixaren cirka 250 besök. Vi kan hittills se att tjänsten har underlättat sociala kontakter med nära och kära samt gett möjlighet att upprätthålla föreningsengagemang i tider då fysiska möten inte varit möjliga. Högskolan i Skövde utvärderar tjänsten i studien *Digital fixare – äldres lärande av digitala verktyg genom individuell coachning i det egna hemmet*. Studien och dess resultat presenteras under 2022.

”Jag använder mer internet, bland annat tjänsten 1177. Jag känner mig tryggare med mobilen.”

Kund som använt digital fixare

Stärka äldres sociala gemenskap

Förutsättningarna för ett aktivt åldrande skiljer sig åt mellan olika grupper. Mycket arbete för att stärka äldres sociala gemenskap har startat under mandatperioden och vi har kommit en bra bit på väg, men ännu finns mycket kvar att göra. För att stärka kommunens arbete kring ofrivillig ensamhet har sektor vård och omsorg utformat en specifik handlingsplan för sina verksamheter. Syftet är att minska den upplevda ensamheten bland äldre och insatserna görs delvis i samverkan med andra sektorer samt med aktörer i civilsamhället. Undersökningar visar att äldre som bor på våra boenden känner sig mer ensamma än andra målgrupper.

Inspirera till hälsosamma levnadsvanor

För att åstadkomma en god och jämlik hälsa hos våra invånare är det viktigt att stärka människors handlingsutrymme och deras möjligheter till hälsosamma levnadsvanor.

Måltidsavdelningen har i flera år arbetat med lunchmåltiden som verktyg för att främja goda matvanor bland barn och ungdomar. På flera förskolor, exempelvis, utvecklas barnens intresse för nya smaker genom att de får experimentera med sina sinnen. I grundskolan arbetar man för att införa schemalagda luncher; detta som ett sätt att motverka att elever lämnar grundskolan utan fullständiga betyg eller helt hoppar av skolan. Forskning visar nämligen att bättre schemaläggning, mer vuxennärvaro, trevligare måltidsmiljö och ett pedagogiskt förhållningssätt till skollunchen kan leda till lugnare skolmåltider. På Trädgårdsskolan, som arbetat med schemalagda luncher sedan skolan byggdes, ser man att skolmiljön är lugnare och att eleverna mår bättre på eftermiddagen jämfört med andra skolor.

Ett annat projekt som varit i fokus handlar om äldres munhälsa. Projektet är treårigt och drivs i samverkan med Folk tandvården. Målet är att öka kunskapen bland äldreomsorgens personal om vikten av en god munhälsa för äldre. Projektet genomförs i samarbete med fyra andra kommuner och har förlängts med anledning av pandemin. Projektet kommer att utvärderas med hjälp av projektets forskningsstöd. Hittills visar resultatet att antalet utfärdade intyg om nödvändig tandvård har ökat kontinuerligt sedan projektet startade.

Goda förutsättningar att fullfölja sina studier

Att varje barn får en bra start i livet är viktigt för att minska ojämlikheter kring hälsa genom hela livet. Nyttan av insatser under den tidiga barndomen är stor, och god omvårdnad kan leda till livslånga positiva effekter. Under mandatperioden har flera utvecklingsprojekt fokuserat på att skapa förutsättningar för en god start i livet.

Familjecentralerna Kärnan och Symfoni är viktiga arenor för att erbjuda stöd som kompletterar det informella stöd som föräldrar får via sina sociala nätverk. Under mandatperioden har sektor socialtjänst förstärkt föräldrastödet på familjecentralerna med en socialsekreterare.

Under 2021 startade också det treåriga projektet *Anpassat föräldraskapsstöd på familjecentralerna*. Syftet är att utrikesfödda föräldrar i specifika språkgrupper ska kunna ta del av föräldraskapsstöd i större utsträckning. Projektet görs i samverkan mellan vuxenutbildningen, svenska för invandrare (SFI) samt barnhälsovården med familjecentralerna som arena. Det delfinansieras med sociala investeringsmedel från Västra Götalandsregionen till och med 2023.

Skolan är en arena som når alla barn och unga. Därmed har den en grundläggande roll i arbetet för god och jämlik hälsa. Sektor barn och utbildning har stärkt sin uppföljning av tidiga insatser i förskola, förskoleklass och skolans tidiga år. Avdelning förskola och avdelning grundskola har också startat ett samarbete för att ge alla elever en god språklig grund för sitt lärande.

Trygghet och studiero

Sektor barn och utbildning har sedan några år tillbaka stärkt det förebyggande och främjande arbetet kring trygghet och studiero för att öka elevernas måluppfyllelse. Flera enheter inom grundskolan och Kavelbrogymnasiet arbetar metodiskt med forskaren Héléne Jenvéns teoretiska utgångspunkter om hur grupper fungerar och hur tillitsfulla relationer samt samsyn kring normer och värden kan stödja en lärande miljö för alla. Detta har lett till ett bättre klassrumsklimat och till tydligare ledarskap hos pedagogerna, vilket i sin tur skapar handlingsutrymme för ledning och stimulans i lärandet. Lärarkollegiet har också fått ett gemensamt yrkesspråk och gemensamma teoretiska tankemodeller för arbetet kring normer och värden. Det har också utvecklat arbetet med arbetslagskontrakt, där all personal krok armar och drar åt samma håll med ett professionellt förhållningssätt som bidrar till ett öppet klimat bland personalen.

Sektorn har också tillsatt en projektanställning under två år för att tillsammans med verksamhetsutvecklarna ta fram så kallade kvarhållande strukturer. Satsningen ska leda till att ovanstående utvecklingsarbete efter 2022 är implementerat i de ordinarie verksamheterna. Det första uppdraget blir att i samtliga sektorer kartlägga pågående och avslutade insatser kring fullföljda studier.

Mycket arbete pågår för att underlätta för elever att utveckla sitt lärande och fullfölja sin utbildning. Under vårterminen 2021 uppgav 88 procent av andraårseleverna på gymnasiet att de kände sig trygga i skolan. I riket låg motsvarande siffra på en liknande nivå. Sektor barn och utbildning har satsat på att utveckla och säkerställa ett sätt att systematiskt följa upp kränkningar. Denna uppföljning utgår från förskolans och skolans värdegrundsuppdrag.

Likvärdiga möjligheter att fullfölja studier

Nationell statistik visar att elevers resultat varierar beroende på kön, födelseland och föräldrarnas utbildningsnivå. Det gäller både andelen elever som går ut årskurs 9 med gymnasiebehörighet och andelen som tar gymnasieexamen inom fyra år från påbörjad utbildning beroende på kön. I Skövde finns också skillnader mellan flickors och pojkars skolresultat samt mellan elever med svenska som modersmål och elever med annat modersmål. Det pågår ett viktigt arbete för att både minska skillnaderna mellan könen och tillgängliggöra undervisningen för flerspråkiga elever. Exempelvis får pedagoger kompetensutvecklande insatser kring digitala verktyg för att öka tillgängligheten i undervisningen. Via mottagnings- och modersmålsenheten finns också nätverk för nyanlända elevers lärande och andraspråksinläring. Sektorerna har även satsat på ett basutbud av digitala resurser för likvärdiga tillgängliga lärmiljöer. I detta utbud ingår bland annat studiestöd med filmer, guider, läromedel och böcker som man både kan lyssna på och översätta till andra språk. Dessutom ingår bild- och symbolstöd i utbudet.

Ett tydligt och systematiskt kvalitetsarbete har tagits fram. Det innehåller såväl gemensamma analysdagar och riktade kvalitetsdialoger som gemensamt formulerade insatser för både huvudman och skolenheter.

För att öka elevnärvaron i grund- och gymnasieskola har sektor barn och utbildning processkartlagt sin frånvarohantering och ett nytt sektorgemensamt systemstöd har etablerats. Stödet är byggt för att följa frånvaroprocessen och därmed kvalitetssäkra och rättssäkra arbetsflöde, ansvar och dokumentation.

Grundskolan har tillgång till ett antal AV1-robotar*, som kan användas för distansundervisning med elever som inte kan vara på plats i skolan. Roboten placeras i klassrummet i elevens ställe, eleven kopplar upp sig via en surfplatta och kan på det viset delta i undervisningen på sina villkor.

* AV1-roboten är barnets ögon, öron och röst i klassrummet när eleven inte kan vara på plats i klassrummet.

Ungdomars psykiska hälsa

Psykisk hälsa används ofta som ett paraplybegrepp och omfattar både psykiskt välbefinnande och psykisk ohälsa. Tidigare i organisationen fanns det flera sektorsövergripande grupper som hade fokus på detta område, men när en lokal handlingsplan för suicidprevention togs fram under 2021 utvecklades också vårt sätt att arbeta med frågan. Numera finns enbart en sektorsövergripande grupp med fokus på psykisk hälsa. Målet är att förändringen ska ge bättre samordning mellan sektorerna och att arbetet därmed ska få större effekt.

Det pågår mycket arbete med dessa frågor i organisationen. Psykologerna inom sektor barn och utbildning har exempelvis tagit fram ett utbildningsmaterial som beskriver sambandet mellan hälsa och lärande. Materialet utgår från den länsgemensamma handlingsplanen för psykisk hälsa. Utbildningsmaterialet skapar förutsättningar för att kollegialt fördjupa förståelsen för hur elevens förmåga både möjliggör lärandet och utmanas i det. Målet är att ta fram arbetssätt och lärmiljöer som utvecklar elevers förmågor och därigenom stärker deras lärande.

Grundskolan och socialtjänsten samverkar kring metoden Youth Awareness of Mental Health (YAM), som numera erbjuds alla elever i årskurs 8. Arbetet påverkades av pandemin då färre klasser kunde ta emot besök. Tiden runt pandemin har använts för att utveckla våra arbetssätt och skapa tydligare systematik. Majoriteten av de elever som har deltagit i YAM uppger att de ökat sina kunskaper om psykisk hälsa och vad man kan göra för att må bra. Eleverna upplever också att de har fått mer kunskap om vart de kan vända sig för stöd och hjälp, och hur de kan hjälpa vänner som mår psykiskt dåligt.

För att skapa goda förutsättningar för ungdomars välbefinnande har kommunen också stärkt sin samverkan med ungdomsmottagningen de senaste åren.

Trygga, attraktiva och tillgängliga livs- och boendemiljöer

Att människor kan ta del av samhället på jämlika villkor oavsett funktionsnedsättning är viktigt för en god och jämlik hälsa. Under mandatperioden har kommunen genomfört flera stora satsningar på detta område. Ett exempel är att biblioteken i Skövde har sett över alla lokaler för att öka den kognitiva tillgängligheten, så att fler grupper kan nyttja verksamheten. Skövde kommun har också satsat på så kallat Meröppet bibliotek för att invånare i kommunen ska erbjudas service även utanför ordinarie öppettider. Ett annat exempel är att sektor vård och omsorg håller på att införa arbetsmodellen IBIC (Individens behov i centrum), som utgår från varje individs behov och resurser. Förändringen syftar till att skapa en mer likvärdig bedömning av individens behov, och stärka individens delaktighet och inflytande över hur hens behov tillgodoses. Barn- och utbildningsnämnden arbetar också aktivt med tillgängliga lärmiljöer, som är ett av målen i nämndens verksamhetsplan.

Sammantaget görs det och har gjorts satsningar på detta område, men satsningarna görs ibland inom ramen för den ordinarie verksamheten och återfinns därför inte i nämndernas/sectorernas verksamhetsplaner.

Utveckla medborgardialog

I dag förväntar sig medborgare i större utsträckning att kunna vara delaktiga i kommunens utveckling. För att vara en tillitsfull och attraktiv kommun behöver vi kunna möta denna efterfrågan på ett systematiskt sätt. Organisationen har därför startat ett arbete för att utveckla medborgardialoger. Riktlinjer har reviderats och en workshop har hållits för politiker och ledande tjänstepersoner för att öka kunskapen om medborgardialog. Medborgardialoger har också genomförts i olika sammanhang. Dock återstår mycket arbete innan denna typ av dialog kan anses vara en naturlig del i kommunens beslutsprocess.

Större fokus på drogförebyggande arbete

Ungdomars attityd till cannabis har de senaste åren blivit mer liberal både nationellt och lokalt i Skövde. Numera anser färre ungdomar än tidigare att det är farligt att använda droger. Denna trend speglas bland annat i Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysnings (CAN) skolundersökning, som var tredje år kartlägger ungdomars attityder till och användning av alkohol och droger. I undersökningen från 2019 tar endast hälften av eleverna helt avstånd från att legalisera hasch- eller marijuanarökning.

Sektor barn- och utbildning och sektor socialtjänst har startat en sektorsövergripande samverkan för att gemensamt minska droganvändning bland barn och ungdomar. Syftet är att ta fram ett systematiskt arbetssätt och målet är att alla skolor ska implementera ett metodmaterial där

barns och ungdomars delaktighet gynnas. Tidiga och hälsofrämjande insatser är centrala för att inspirera till hälsosamma livsval. Vi vet också att drogliberala attityder sprider sig bland både ungdomar och vuxna. Därför är föräldraperspektivet viktigt att arbeta med, och därför ska de drogförebyggande insatser som görs för barn och ungdomar utgå från forskning och kunskap kring familjens betydelse för dessa attityder.

Sektor socialtjänst har också utvecklat plattformen *Say No – tillsammans mot droger* i samverkan med kommunens mötesplatser för unga. Plattformen fungerar som verktyg för att gemensamt stå upp mot droger, oavsett om du är ungdom, vårdnadshavare eller yrkesverksam. Mycket arbete är i gång och vi har kommit en god bit på väg.

Uppföljning visar att många skolor håller på att implementera metodmaterialet, som följer läroplanens kunskapsmål och som därmed kan fungera som stöd för måluppfyllelsen. Samtidigt är det en utmaning att utveckla och förändra arbetssätt. Implementeringen kommer att ta tid och pandemin har dessutom förskjutit processen. Satsningen har dock satt Skövde på kartan – arbetet har uppmärksammats både nationellt och regionalt.

Förebygga våld i nära relationer

Våld i nära relationer är ett stort samhällsproblem och involverar många aktörer. Idag beräknas 150 000 barn i Sverige vara utsatta för eller bevittna våld. I Skövde uppgår 14 procent av ungdomarna att de upplevt hot eller våld i hemmiljö. Sektor socialtjänst har under flera år haft våld i nära relationer som ett fokusområde. Punktinsatser har gjorts – exempelvis har alla besökare under perioder fått frågor om våld. Flera kompetenshöjande insatser har också genomförts för personalen. Under 2021 skärptes lagen ytterligare kring kommunernas ansvar att erbjuda stödinsatser till våldsutövare. Därför har verksamheten också ökat sitt fokus på att nå och erbjuda hjälp till denna grupp. Inom ramen för Barnahus pågår också ett arbete för att öka kunskapen om heder, hederskultur och hedersvåld.

4. På väg mot 2040

På ett generellt plan har Skövdeborna relativt goda förutsättningar för god hälsa – men det finns skillnader. Under den senaste mandatperioden har folkhälsoarbetet tagit flera viktiga steg och vi har kommit en bra bit på väg. Vi ser exempelvis att de geografiska hälsoskillnaderna inte är lika tydliga i dag som tidigare, även om de fortfarande finns. Det är för tidigt att säga om kommunens arbete har ökat jämlikheten gällande invånarnas livsvillkor generellt i Skövde, men flera indikatorer visar att gapet har minskat. Vi kan också se att insatser kring exempelvis ungas väg till arbete och Skövdemodellen 2.0 har gett effekt på ungdomsarbetslösheten. Utbildningsnivån har ökat generellt, i dag är det en lägre andel som endast har en förgymnasial utbildning. Dessutom är nivån på barns tandhälsa mer jämlikt fördelad över Skövde i dag än tidigare. Samtidigt är det tydligt att insatserna behöver fortsätta för att få verklig effekt. Implementering tar tid, därför är det viktigt att hålla i det arbete som har startat.

Förutsättningarna för en god och jämlik hälsa skiljer sig alltså åt mellan geografiska områden i Skövde, men det finns också skillnader beroende på kön, ålder och funktionsnedsättning. Det är därför viktigt att fortsätta arbeta för jämställda och jämlika livsvillkor, samt att utveckla insatserna med tanke på den bredd av invånare som finns.

Statistik visar att Skövdebor över 65 år generellt sett upplever sig ha ett gott psykiskt välbefinnande. Hälften av de som svarat uppger också att de är tillräckligt fysiskt aktiva, men var femte upplever brist på tillit till andra. 14 procent av de svarande i gruppen bedöms vara mer relativt isolerad*. Sammantaget behöver kommunen fortsätta att arbeta för att upptäcka och minska den ofrivilliga ensamheten. Vi behöver också fortsätta att förändra ungdomars drogliberala attityder och öka ungdomars psykiska välbefinnande.

Det finns också några oroande tendenser som vi bör vara uppmärksamma på framöver. En av dem är att andelen invånare 18–84 år som anger en god självskattad hälsa har minskat de senaste åren. Minskningen gäller framför allt kvinnor. Det är ännu för tidigt att dra några slutsatser kring vad minskningen beror på, men med tanke på att undersökningen genomfördes före mars 2020 är pandemin troligen inte den enda orsaken. Man kan också konstatera att även andelen invånare 18–64 år som besväras av ångslan, oro och/eller ångest har ökat under samma period – detta gäller både kvinnor och män. Utvecklingen bör följas upp i samband med att resultatet av årets folkhälsoenkät Hälsa på lika villkor presenteras hösten 2022.

De tydliga organisatoriska resultat som vi har sett under denna mandatperiod är en viktig grund för ett fortsatt framgångsrikt folkhälsoarbete. I början av mandatperioden låg fokus på att genom styrnings- och ledningsstrukturen integrera det folkhälsopolitiska programmet i vår ordinarie verksamhet. Nu har vi en bra grund att utgå ifrån. Framöver behöver vi tydligare följa upp och mäta effekterna av våra aktiviteter, men också synliggöra utvecklingsområden ur ett kommunövergripande perspektiv; det sistnämnda för att förstärka det sektorsövergripande arbetet.

Under den gångna mandatperioden har pandemin påverkat både implementeringen av programmet och invånarnas förutsättningar för en god och jämlik hälsa. Samtidigt kan vi konstatera att ett gott arbete har startat och att vi har kommit en bit på väg. Det är viktigt att innehållet i nästa mandatperiods folkhälsopolitiska program utformas i linje med Vision Skövde 2040, som kommunfullmäktige antog under våren. Visionsfrasen lyder: *Tillsammans förverkligar vi drömmar och får Skövde att växa.*

* Relativ isolering är ett begrepp för att beskriva ensamhet i folkhälsoenkäten Hälsa på lika villkor. Här ingår den andel invånare som uppger sig inte vara delaktig i någon av en mängd uppräknade aktiviteter. Det gäller exempelvis privata fester, släktkalas, sportevenemang eller andra offentliga tillställningar, sociala aktiviteter på internet, religiösa sammankomster, föreningsaktiviteter, demonstrationer eller insändarförfattande.

REKOMMENDATIONER INFÖR MANDATPERIODEN 2023–2026

Utifrån den analys som görs i detta underlag ger beredning medborgare och folkhälsa följande rekommendationer för folkhälsopolitiken inför nästa mandatperiod 2023-2026:

Följande rekommendationer ges för utvecklingsarbete kring folkhälsa:

- Förändra och utveckla nästa program med utgångspunkt från Vision Skövde 2040, och säkerställ att programmet ligger i linje med Delregional utvecklingsstrategi för Skaraborg 2030 samt Regional utvecklingsstrategi 2030.
- Håll kvar den röda tråden mellan det regionala, delregionala och lokala arbetet. Ett sådant arbetssätt ger färre rubriker och möjliggör en större utväxling av de insatser som görs.
- Fortsätt med satsningarna kring ungdomars drogliberala attityder, hälsosamt åldrande och psykisk hälsa för att kunna se verkliga effekter av arbetet.
- Tydliggör och utveckla satsningar kopplade till funktionshinderområdet, och fortsätt att arbeta för ökad tillgänglighet och delaktighet för alla.

Följande rekommendationer ges gällande organisation och arbetssätt:

- Fortsätt att utveckla dialogen enligt de systematiska arbetssätt som har påbörjats, och stärk kopplingen mellan programmets viljeinriktningar och nämndernas/ sektorernas aktiviteter.
- Utveckla uppföljningen kring aktiviteter genom att fokusera mer på resultat- och effektmätning.
- Arbeta för att programmets intentioner ska få större genomslag i hela organisationen inkl. majoritetsägda bolag och förstärk det sektorsövergripande arbetet.
- Förstärk det tvärssektoriella arbetet utifrån ett mer kommunövergripande perspektiv.

5. Referenser

- » Efter 60. En beskrivning av äldre i Sverige.
SCB https://www.scb.se/contentassets/c4ac9fb5ad10451aab0885b7160de9b0/be0701_2022a01_br_be51br2202.pdf
- » Folkhälsans utveckling. Årsrapport 2022. Folkhälsomyndigheten
<https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/c8374b60c7174b2592ba7f76f52c3165/folkhalsans-utveckling-arsrapport-2022.pdf>
- » Folkhälsopolitiskt program 2019–2022. Skövde kommun
<https://www.skovde.se/globalassets/forfattningssamling/01.-kommunfullmaktige/kommungemensamma-styrdokument/program/folkhalsopolitiskt-program-2019-2022.pdf>
- » För ett motståndskraftigt samhälle. Lärdomar under covid-19 synliggör vikten av en god och jämlik hälsa. SKR
<https://skr.se/download/18.45167e4317e2b341b24adb2f2/1642686232429/7585-560-8.pdf>
- » Hur pandemin påverkat invånarna i Västra Götaland – Executive Summary. VGR Analys 2021:44
<https://mellanarkiv-offentlig.vgregion.se/alfresco/s/archive/stream/public/v1/source/available/SOFIA/RS7897-268913469-426/SURROGATE/Hur%20pandemin%20p%c3%a5verkat%20inv%c3%a5narna%20Ex%20Summary%20VGR%20Analys%202021%2044%20-4.pdf>
- » Hälsa hos personer med funktionsnedsättning, Folkhälsomyndigheten (2022-06-29).
<https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/halsa-i-olika-grupper/funktionsnedsattning/>
- » Hälsosamt åldrande, Folkhälsomyndigheten (2022-06-29).
<https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/halsa-i-olika-grupper/halsosamt-aldrande/>
- » Konsekvenser av covid-19-pandemin på lokalt och regionalt folkhälsoarbete. Folkhälsomyndigheten
<https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/fb0322338b9a4c87a9373de41cac9245/konsekvenser-covid-19-pandemin-lokalt-regionalt-folkhalsoarbete.pdf>
- » Regional satsning för lokala cannabisförebyggande insatser – Rapportsamling från en FoU-cirkel om förebyggande arbete mot cannabisanvändning
<https://www.lansstyrelsen.se/download/18.3b68ed3d177d806751d18ede/1615824390764/2021-04.pdf>
- » Så påverkade covid-19 pandemin folkhälsan under 2020
<https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/378883b7e63547179491433be2ff11f6/sa-paverkade-covid-19-pandemin-folkhalsan-2020.pdf>

6. Utveckling av folkhälsan i Skövde – för en god och jämlik hälsa

Utvecklingen av en god folkhälsa i befolkningen är central för en hållbar samhällsutveckling och för att människor ska må bra. Folkhälsa är ett samlingsbegrepp för invånarnas hälsotillstånd och det handlar om både nivå, exempelvis medellivslängden bland invånarna generellt, och fördelningen av hälsa mellan olika grupper.

Folkhälsoarbete handlar om att visa på hälsoskillnader i befolkningen och öka jämlikheten mellan oss invånare. Nationellt, regionalt och lokalt arbetar vi för att skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen. I denna del visas statistik som har stor betydelse för folkhälsan och för en socialt hållbar utveck-

ling i Skövde. Statistiken består främst av register- och enkätdata hämtade från Statistiska Centralbyrån (SCB), Västra Götalandsregionen och Kolada samt Folkhälsomyndigheten om inget annat uppges. Statistiken följs över tid för att se trender och jämförelse görs återkommande med Skövdes jämförelsekommuner (Kalmar, Karlstad, Varberg, Växjö, Östersund) beslutade av kommunstyrelsen.

För att följa fördelningen av invånarnas olika förutsättningar till hälsa, redovisas ett urval av indikatorerna fördelat på fem geografiska områden. Indelningen utgår bland annat utifrån antal invånare i respektive område.

Figur 1. Skövdes fem områden utifrån hur statistiken i underlaget redovisas.

DEMOGRAFI

Den 31 december 2021 bodde 57 016 personer i Skövde kommun, varav 49 procent var kvinnor. Det var en ökning med 225 personer jämfört med året innan. Ökningen var den lägsta på flera år vilket be/rodde på ett lägre flyttnetto och födelsenetto. Pandemin kan vara en förklaring.

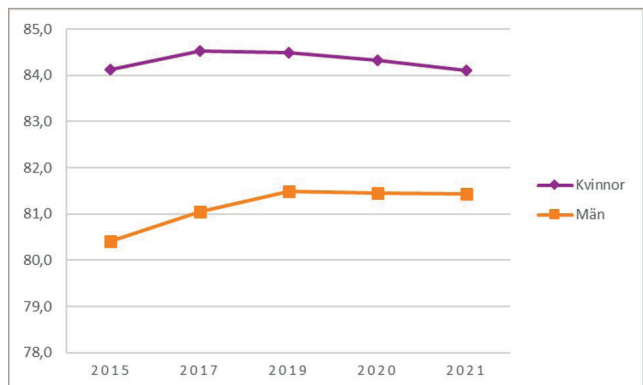
Skövde har en relativt ung befolkningsstruktur. Andelen personer under 20 år var 31 december 2021 cirka 23 procent och cirka 20 procent var i åldern 65 år eller äldre. Enligt Skövdes senaste befolkningsprognos är det gruppen 80 år och äldre som procentuellt sett väntas öka mest de kommande fem åren. Gruppen väntas öka med i snitt 4,4 procent per år. Det kan jämföras med hela Skövde kommun som väntas öka med i snitt 1,4 procent per år.

Drygt var femte invånare i Skövde har utländsk bakgrund och 30 procent av invånarna bor på landsbygden eller i någon av kommunens nio olika tätorter. Var femte invånare beräknas ha någon form av funktionsnedsättning.

MEDELLIVSLÄNGD

Medellivslängd är ofta ett mått som används för att beskriva hälsa. Det avser återstående tid vid födseln beräknat som ett genomsnitt för 5-årsperioden. I Skövde kommun har medellivslängden generellt sett ökat över tid både bland kvinnor och män. Däremot ses en negativ utveckling av kvinnors medellivslängd sedan 2019. Kvinnors medellivslängd 2021 var 84,1 år och männens 81,4 år. Jämfört med riket så ligger kvinnors medellivslängd något lägre i Skövde medan männens ligger lite över riksgenomsnittet.

Medellivslängden skiljer sig beroende på kön och geografiskt område. För männen är skillnaden 2,5 år och för kvinnor 2,9 år.

Figur 2: Återstående medellivslängd vid födseln i Skövde kommun fördelat per kön. Källa: Statistiska centralbyrån

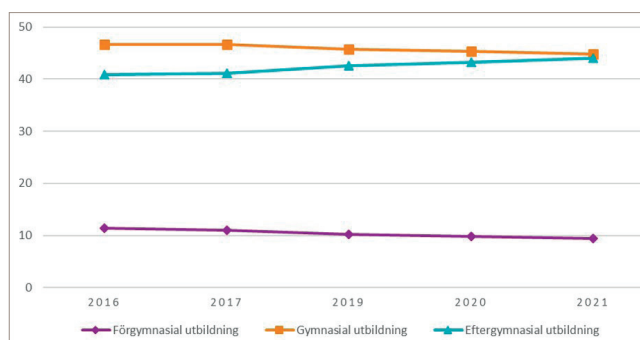

LIVSVILLKOR

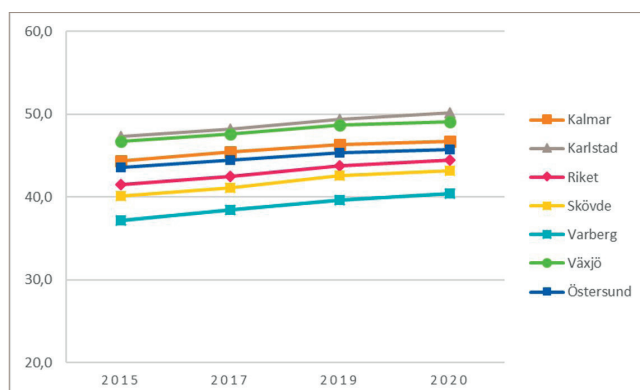
Utbildningsnivå

Skövde kommun har i jämförelse med riket och jämförbara kommuner en något lägre utbildningsnivå som helhet. Under de senaste åren har utbildningsnivån dock ökat bland invånarna. Andelen med enbart grundskoleutbildning (förgymnasial utbildning) minskar, samtidigt som fler personer klarar gymnasiebehörighet.

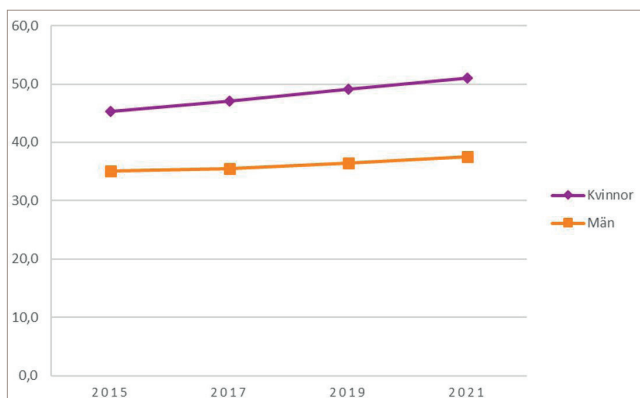
Fler kvinnor än män i åldern 25-64 år har en eftergymnasial utbildning. Av kvinnorna hade 51 procent i åldersspannet en eftergymnasial utbildning 2021 jämfört med 37,6 procent av männen. Skillnaden mellan könen har ökat med 2 procent jämfört med 2017.

Figur 3: Utbildningsnivån över tid bland invånare 25-64 år i Skövde kommun. Källa: Statistiska centralbyrån

Figur 4: Utvecklingen av andelen invånare 25-64 år med eftergymnasial utbildning i Skövde jämfört med jämförelsekommuner. Källa: Statistiska centralbyrån, Kolada N01982

Figur 5: Utvecklingen av andelen kvinnor och män (25-64 år) med eftergymnasial utbildning i Skövde kommun. Källa: Statistiska centralbyrån, Kolada N01982.

Behörighet till gymnasiet

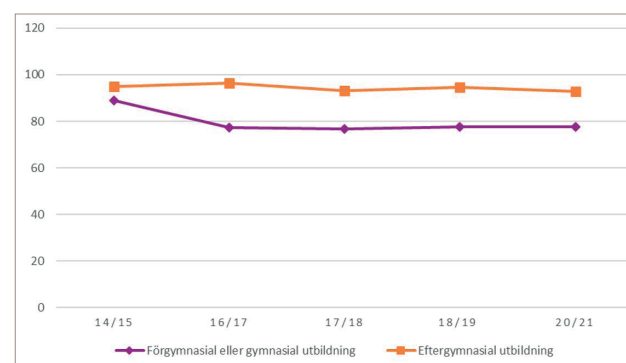
Med gymnasiebehörighet menas andel elever i årskurs 9 som är behöriga till gymnasiets yrkesförberedande program. För att vara behörig krävs minst godkänt i svenska, engelska och matematik samt godkänt i minst fem ytterligare ämnen.

Andelen elever i åk 9 som gick ur nian med behörighet till gymnasieskolans yrkesprogram var 87,5 procent i Skövde 2021. Tjejerna (89,3 procent) nådde i högre utsträckning behörighet till gymnasiet än killarna (85,4 procent).

Elevers förutsättningar att klara grundskolan påverkas av föräldrarnas utbildningsbakgrund.

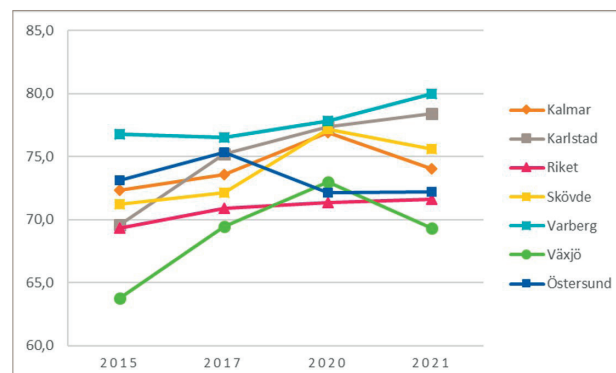
Figur 6: Andel tjejer och killar i åk 9 som är behöriga till gymnasieskolans yrkesprogram, hemkommun. Källa: Statistiska centralbyrån och Skolverket, Kolada N15428.

Figur 7: Andel elever som är behöriga att söka yrkesförberedande program uppdelat per föräldrarnas högsta utbildningsnivå. Källa: Skolverket

Fullföljda gymnasiestudier

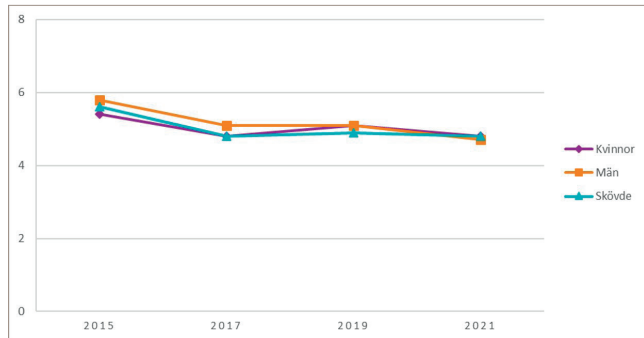
Andel folkbokförda elever i kommunen som börjar på gymnasium och tar examen inom 4 år (inkluderat IM-programmet) var 75,6 procent i Skövde 2021. Andelen killar som klarar examen är något högre (78 procent) jämfört med tjejer (72,9) i Skövde.

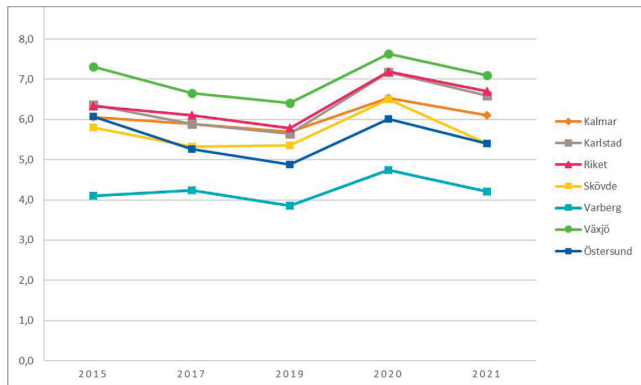
Figur 8: Andel gymnasieelever med examen inom 4 år, hemkommun. Skövde i jämförelse med jämförande kommuner. Källa: Kolada N17461

Arbetslöshet

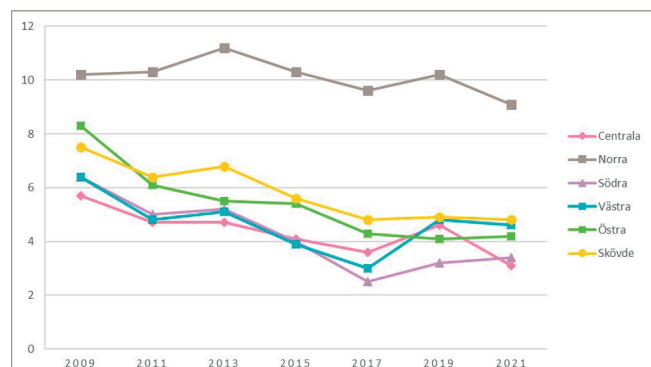
I Skövde sjunker arbetslösheten (18-64 år) totalt sett över tid. I december 2021 var 4,8 procent arbetslösa. Skillnaden mellan män och kvinnors arbetslöshet var marginell förra året. Skövde står sig också väl i jämförelse med jämförelsekommunerna. Det finns dock skillnader i arbetslöshet mellan kommunens geografiska områden. Skillnaden mellan områdena ligger på liknande nivå som tidigare.

Figur 9: Utvecklingen av arbetslöshet (18-64 år) i Skövde fördelat på kvinnor och män. Källa: Statistiska centralbyrån

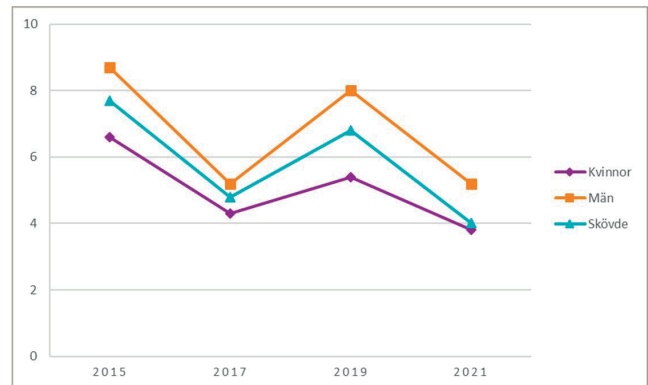
Figur 10: Utveckling av arbetslöshet (18-64 år) i Skövde jämfört med jämförelsekommunerna. Källa: Arbetsförmedlingen och Statistiska centralbyrån (Kolada N03920)

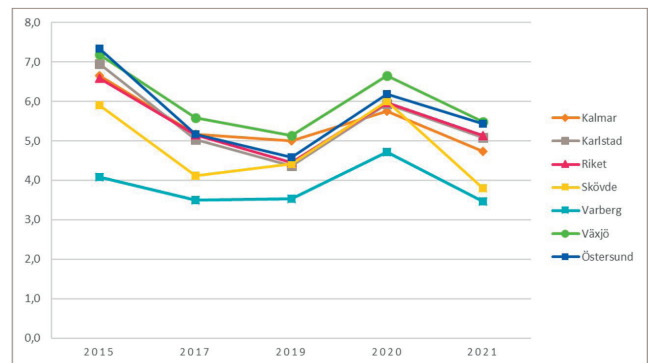
Figur 11: Utvecklingen av arbetslöshet (18-64 år) i Skövde fördelat per folkhälsoområde. Källa: Statistiska centralbyrån

Ungdomsarbetslöshet

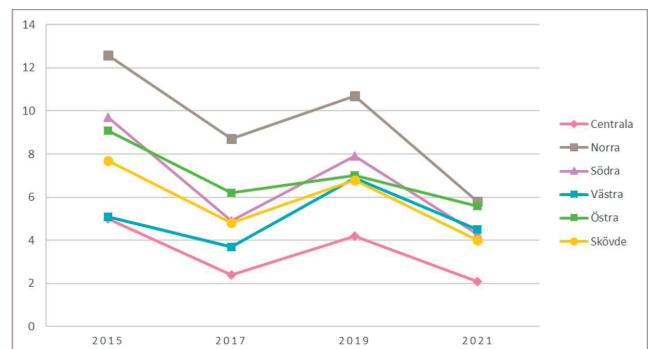
I Skövde har ungdomsarbetslösheten minskat från 7,7 procent 2015 till 4 procent 2021. I jämförelse med jämförelsekommunerna är det färre ungdomar i Skövde som är arbetslösa. Skillnaden mellan kommunens olika geografiska områden har också minskat över tid. 2021 var skillnaden endast 3,7 procent jämfört med 7,6 procent 2015.

Figur 12: Utvecklingen av ungdomsarbetslöshet (18-24 år) i Skövde fördelat på kvinnor och män. Källa: Statistiska centralbyrån

Figur 13: Utvecklingen av ungdomsarbetslöshet (16-24 år) i Skövde jämfört med jämförelsekommunerna. Källa: Arbetsförmedlingen och SCB (Kolada, N03921)

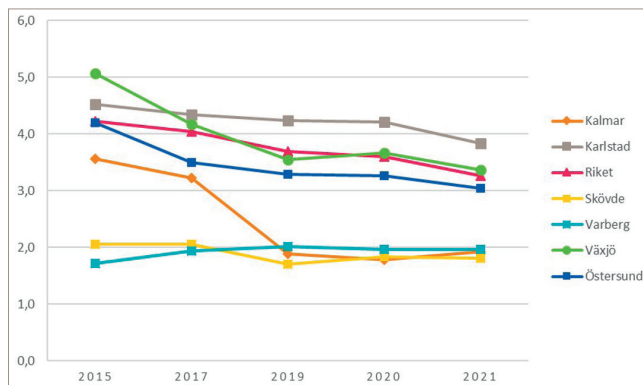

Figur 14: Utvecklingen av ungdomsarbetslöshet (18-24 år) i Skövde fördelat per folkhälsoområde. Källa: Statistiska centralbyrån

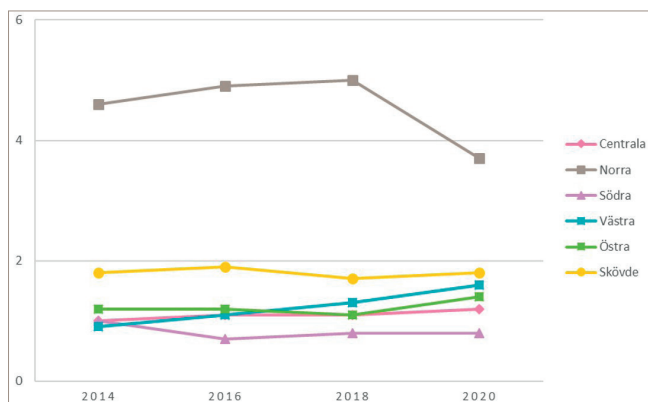
EKONOMISKA FÖRUTSÄTTNINGAR

Skövde har en låg andel invånare som någon gång under året erhållit ekonomiskt bistånd jämfört med jämförande kommuner. 2021 låg Skövde på 1,8 procent, motsvarande siffra 2017 var 2,1 procent.

Det finns skillnader mellan kommunens geografiska områden i andel invånare som uppstår ekonomiskt bistånd. Jämfört med 2014 har andelen minskat i norra området och ökat i västra. Skillnaden mellan områden 2020 var lägre jämfört med 2014. Det innebär att gapet har minskat från 3,7 procent till 2,5 procent.

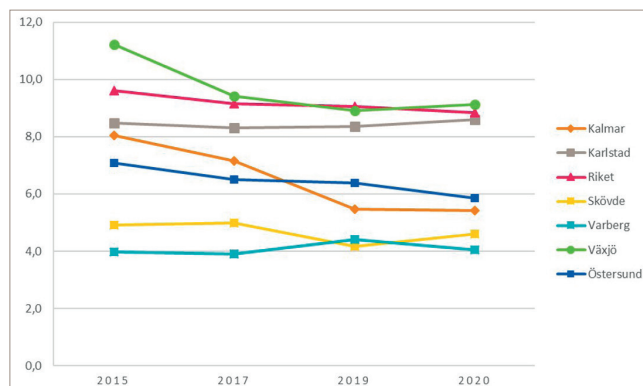
Figur 15: Invånare som någon gång under året erhållit ekonomiskt bistånd, andel (%) av befolkningen. Skövde i jämförelse med jämförelsekommuner. Källa: Socialstyrelsen (statistikdatabasen) och Statistiska centralbyrån (Kolada N31807)

Figur 16: Andel individer 20 år och äldre som uppstår ekonomiskt bistånd i Skövde fördelat per folkhälsoområde. Källa: Statistiska centralbyrån

BARN I EKONOMISK UTSATTHET

Andel invånare 0-19 år som ingår i ekonomiskt utsatta hushåll ligger lägre i Skövde jämfört med riket och jämförande kommuner. Barn 0-19 år som ingår i hushåll med långvarigt ekonomiskt bistånd var 0,8 procent i Skövde 2020.

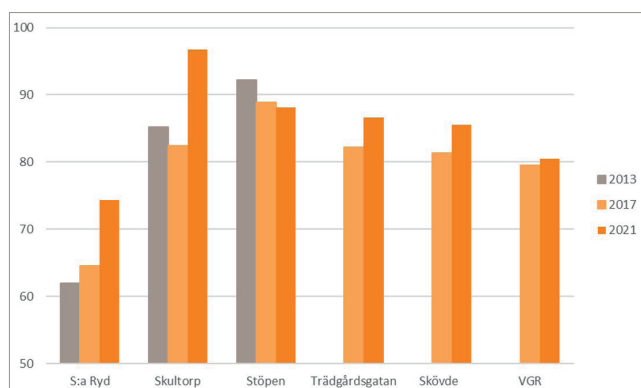
Figur 17: Andel invånare 0-19 år som ingår i ekonomiskt utsatta hushåll. Källa: Statistiska centralbyrån

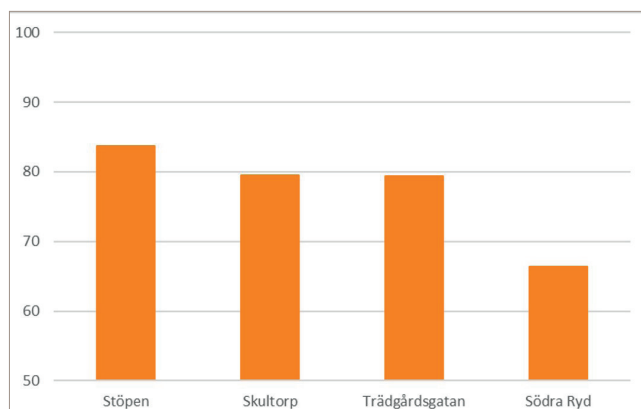
BARN OCH UNGAS HÄLSA

Tandhälsa

Kariesfriheten bland 6-åringar varierar mellan kliniker i Skövde. Andelen kariesfria 6-åringar var 85,5 procent 2021, det är en högre andel jämfört med Västra Götalandsregionen. Många barn befinner sig i riskgrupp och kräver aktivt arbete för att förbli kariesfria. Underlaget per klinik varierar vilket gör att små skillnader i antal kariesfria barn kan generera ett stort utfall, detta gäller främst för Stöpen och Skultorp. Andel kariesfria barn är som högst i de lägsta åldrarna.

Figur 18: Andel kariesfria 6-åringar i Skövde fördelat per klinik. Källa: Folk tandvården

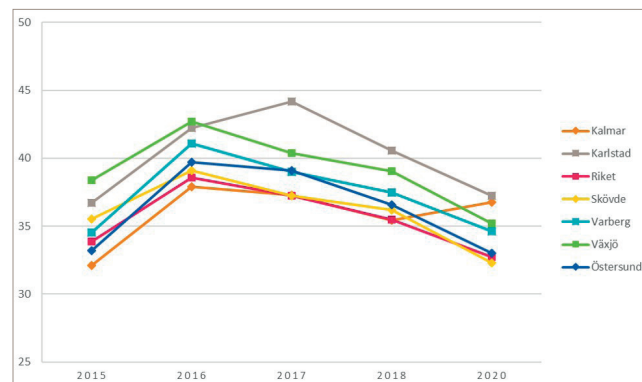
Figur 19: Andel kariesfria 19-åringar i Skövde fördelat per klinik. Källa: Folk tandvården

Övervikt och fetma

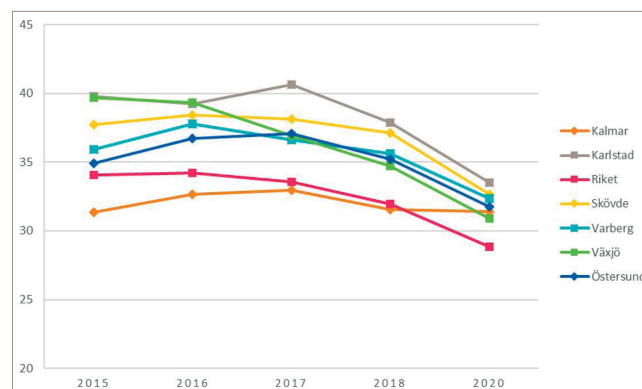
Övervikt och fetma påverkar både den fysiska och mentala hälsan negativt. Enligt statistik från Barnhälsovården uppvisar 13 procent av alla 4-åringar i Skövde en övervikt eller fetma 2021. Statistik från kommunens elevhälsa för läsåret 20/21 visar att ungefär var femte tjej eller kille i åk 4 uppvisar en övervikt eller fetma.

Fysisk aktivitet

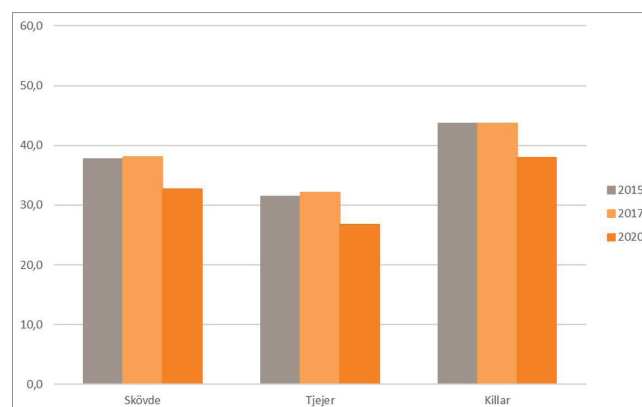
Deltagartillfällena är ett utvecklingsmått och visar antalet närvarande barn i av RF godkända sammankomster för vilken föreningen sökt LOK-stöd. LOK-stödet ges till aktiviteter för pojkar och flickor 7-20 år. I Skövde har antalet deltagartillfällen sjunkit senaste åren, motsvarande utveckling syns i jämförande kommuner. Pandemin är en förklaring. Det är fler killar än tjejer som deltar i föreningsaktiviteter, under 2020 deltog 32,6 procent av invånarna 7-20 år.

Figur 20: Deltagartillfällen i idrottsföreningar, antal/invånare 7-12 år. Skövde jämfört med jämförelsekommuner. Källa: Riksidrottsförbundet (Kolada U09801)

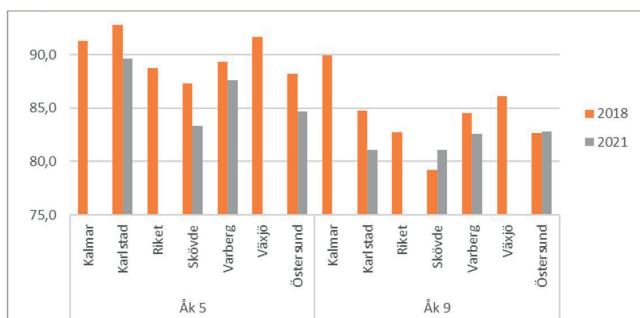
Figur 21: Deltagartillfällen i idrottsföreningar, antal/invånare 7-20 år. Skövde jämfört med jämförelsekommuner. Källa: Riksidrottsförbundet (Kolada U09800)

Figur 22: Deltagartillfällen i idrottsföreningar i Skövde fördelat per kön, antal/invånare 7-20 år. Källa: Riksidrottsförbundet (Kolada U09800)

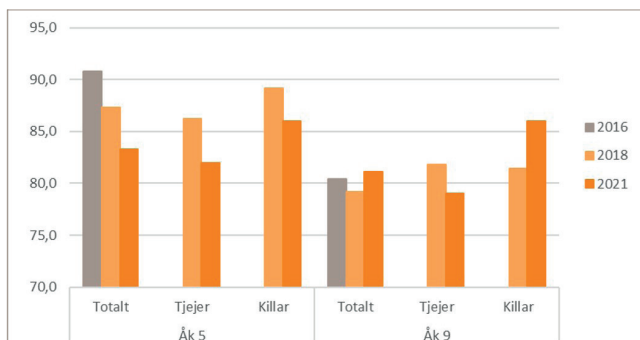
Trygghet i skolan

Många elever generellt sett känner sig trygga i skolan men det varierar över tid. I skolinspektionens enkät uppger 83,3 procent av alla elever i åk 5 2021 att de känner sig trygga. Motsvarande siffra i åk 9 var 81,1 procent. Andel trygga elever minskar med något med åldern. Det skiljer sig också mellan könen, killar anger en högre trygghet jämfört med tjejer. I åk 5 uppgav 86 procent av killarna jämfört med tjejerna på 82 procent att de känner sig trygga i skolan. Motsvarande siffra i åk 9 var 86 procent av killarna och 79 procent av tjejerna. Det är en större skillnad mellan könen.

Figur 23: Andel elever i åk 5 och 9 som svarar: *Jag känner mig trygg i skolan*. Skövde jämfört med jämförelsekommuner.

Källa: Skolinspektionen (Kolada N15533 och N15557)

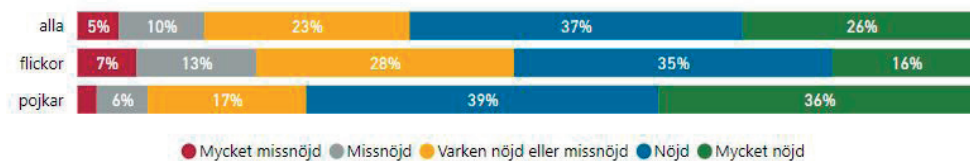

Figur 24: Jag känner mig trygg i skolan, andel (%) i Skövde.

Källa: Skolinspektionen (Kolada N15533 och N15557)

Nöjd med sig själv

Det är fler killar än tjejer som är nöjda med sig själva enligt statistik från Ändra till Centralförbundet för alkohol och narkotikaupplysning (CAN) 2022. I Skövde uppger 64 % av eleverna i åk 9 samt 63 procent i gymnasiet år 2 att de är nöjda med sig själva.

Figur 25: Andel elever som vanligtvis är nöjda med sig själva i Skövde.

Fördelat per kön. Källa: CANs drogvaneundersökning 2022

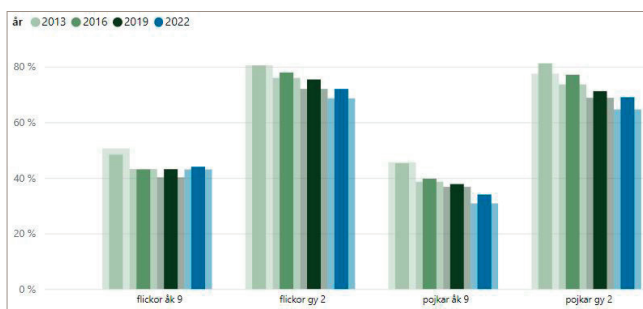

Alkoholkonsumtion

Resultat från CANs drogvaneundersökning 2022 visar att andelen elever som brukat alkohol de senaste 12 månader minskat i både år 9 och år 2 på gymnasiet jämfört med 2013. I Skövde uppgav 33 procent av eleverna i år 9 och 70 procent av eleverna i år 2 att de brukat alkohol 2022. Alkoholkonsumtionen skiljer sig mellan könen och främsta ökningen har skett bland tjejer i år 9. Av de ungdomar som dricker alkohol gör cirka 30 procent av sin alkoholdebut vid 13-15 års ålder.

Andelen ungdomar som intensivkonsumerar* alkohol har minskat över tid. Tjejer intensivkonsumerar oftare än jämnåriga killar. Skillnaden mellan könen är större på gymnasiet jämfört med år 9. I Skövde intensivkonsumerar totalt sett 7 procent av eleverna i år 9 alkohol 2022, motsvarande siffra är 20 procent i år 2 på gymnasiet.

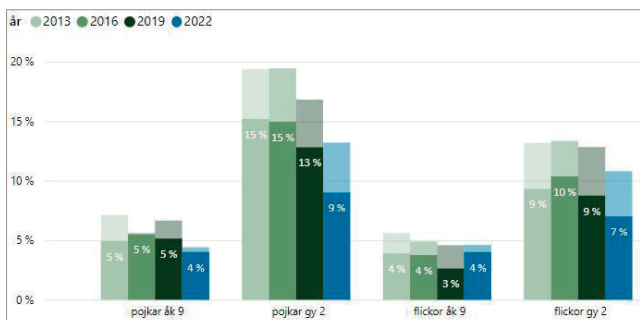

Figur 26: Andel som druckit alkohol under senaste 12 månaderna i Skövde jämfört med Västra Götaland (skuggad stapel). Källa: CANs drogvaneundersökning 2022 bearbetad av Västra Götalandsregionens analysenhet

Narkotika

Ungdomars attityder till narkotika har förändrats över tid och riskbedömningen av narkotikabruk har förskjutits. Enligt CANs undersökning 2022 uppgav 45 procent av ungdomarna att de inte anser sig skada sig om man testar marijuana eller hasch 1-2 ggr.

Andelen elever som använt narkotika minskar över tid enligt senaste undersökningen från CAN. Jämfört med 2013 har andelen elever i år 9 minskat från 6 procent till 4 procent 2022. På gymnasiet har andelen elever i år 2 som använt narkotika minskat från 14 procent år 2013 till totalt 8 procent 2022.

Figur 27: Utveckling av andelen ungdomar som medger att de någon gång har använt narkotika. Skövde jämfört med Västra Götalandsregionen (skuggad stapel). Källa: CANs drogvaneundersökning 2022 bearbetad av Västra Götalandsregionens analysenhet

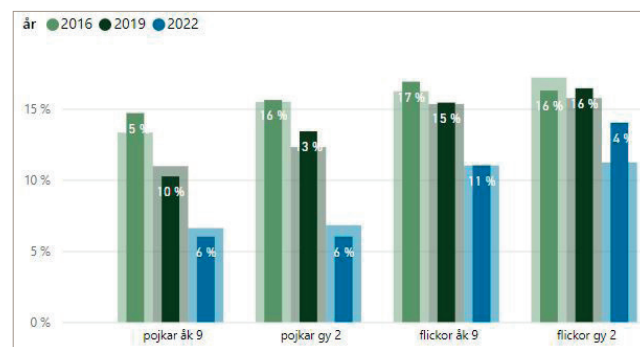
Tobak

I Skövde uppgav 8 procent av eleverna i år 9 och 18 procent av gymnasieeleverna i år 2 att de har rökt under de senaste 12 månaderna i CANs drogvaneundersökning 2022. Det är en minskning jämfört med 2013 då 14 procent i år 9 och 32 procent av eleverna på gymnasiet rökte. Andelen elever som röker skiljer sig åt mellan könen. Det är en högre andel tjejer i år 9 som röker jämfört med jämnåriga killar. Bland elever i år 2 på gymnasiet är det mer vanligt med rökning bland killar.

Samtidigt som andelen rökare minskat, uppgav en högre andelen elever både i år 9 och år 2 på gymnasiet att de snusar 2022 jämfört med 2013. På gymnasiet har andelen ökat med 4 procent sedan 2013 och med 2 procent i år 9.

Våld i hemmet

8 procent av ungdomar i Skövde uppgav i CANs drogvaneundersökning 2022 att de upplevt våld eller hot om våld i hemmiljö. 4 procent anger att det har skett en gång och 4 procent har upplevt det flera gånger i hemmiljön. Det är något vanligare bland pojkar jämfört med flickor att de upplevt våld i hemmet. Totalt sett har andelen minskat betydligt i Skövde jämfört med 2019.

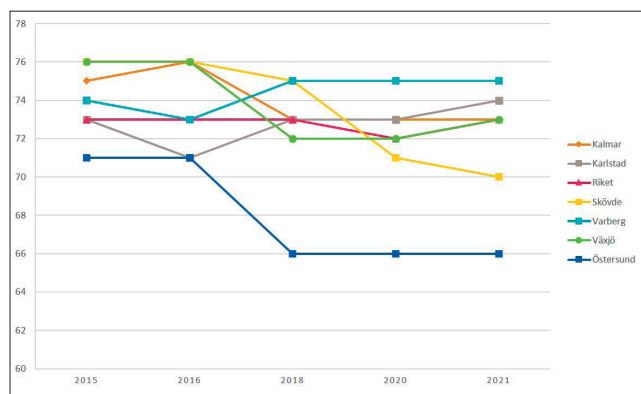
Figur 28: Andel elever som upplevt våld eller hot om våld i hemmet över tid (skuggad stapel). Källa: Centralförbundet för alkohol och narkotikaupplysning (CAN). Bearbetad av Västra Götalandsregionens analysenhet

* Intensivkonsumtion definieras som att dricka minst en helflaska vin (eller fyra burkar starköl, eller fyra burkar blanddrycker eller sex burkar folköl eller 25 cl sprit) vid ett och samma tillfälle, minst en gång i månaden.

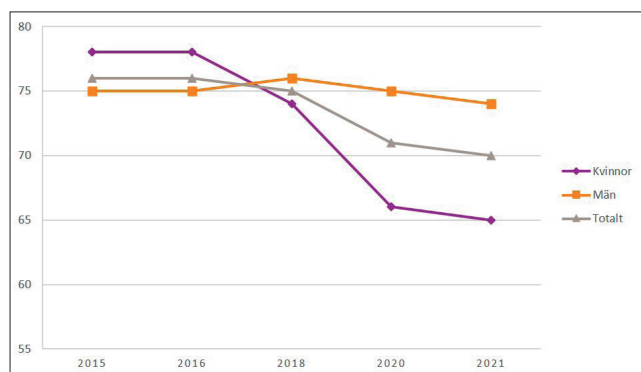
VUXNA

Självskattat hälsa

Andelen invånare 16-84 år som uppskattar sin hälsa som god i Skövde har minskat. 2021 uppgav 70 procent en god självskattad hälsa, motsvarande siffra 2018 var 75 procent. Bland andra jämförbara kommuner uppvisar Östersund en liknande negativ trend som Skövde. Det är främst kvinnor i Skövde som skattar sin hälsa som sämre, 65 procent uppgav 2021 en god självskattad hälsa jämfört med 78 procent 2018. Männen ligger kvar på liknande nivå sedan 2015. Det finns en tydlig social gradient för självskattad hälsa och den samvarierar med andra faktorer som exempelvis livsvillkor och levnadsvanor.

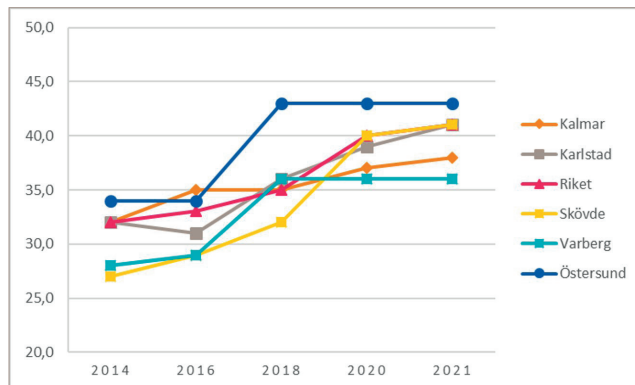
Figur 29: Andel invånare (16-84 år) med bra självskattat hälsotillstånd i Skövde jämfört med jämförande kommuner.
Källa: Folkhälsomyndigheten, Hälsa på lika villkor (Kolada U01405)

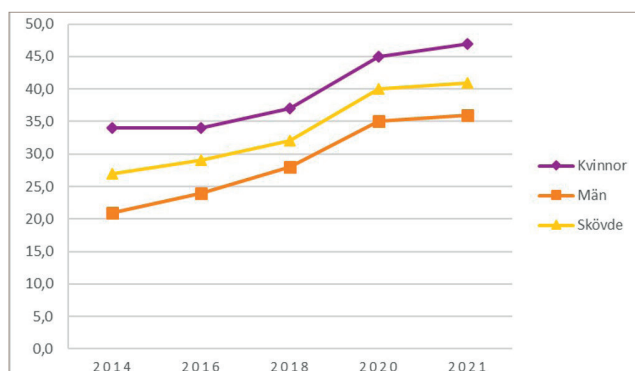
Figur 30: Andel invånare (16-84 år) med bra självskattat hälsotillstånd i Skövde fördelat per kön.
Källa: Folkhälsomyndigheten, Hälsa på lika villkor (Kolada U01405)

Psykisk hälsa

Invånare 16-84 år som uppger besvär med ångslan, oro och/eller ångest har ökat över tid, både bland män och kvinnor. Andelen kvinnor som uppger besvär jämfört med män. I jämförelse med andra kommuner har Skövde haft en kraftigare ökning jämfört med övriga kommuner.

Figur 31: Andel invånare 16-84 år som besväras av ångslan, oro och/eller ångest. Skövde jämfört med jämförelsekommunerna.
Källa: Folkhälsomyndigheten (Kolada U01472)

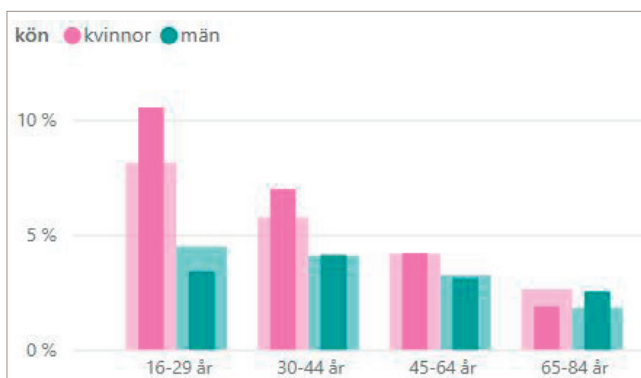
Figur 32: Andel invånare 16-84 år som besväras av ångslan, oro och/eller ångest i Skövde, fördelat per kvinnor och män.
Källa: Folkhälsomyndigheten (Kolada U01472)

Suicidförsök och suicid

Suicidförsök begås främst av kvinnor och yngre personer medan suicid främst begås av män. I Skövde beräknas 13,9 personer per 100 000 invånare begå självmord enligt Folkhälsomyndighetens statistik. Det är i liknande nivå jämfört med Skövdes jämförelsekommuner. I Kalmar beräknas 11,0 per 100 000 invånare vilket ligger lägst och 15,8 per 100 000 invånare i Östersund som är den högsta.

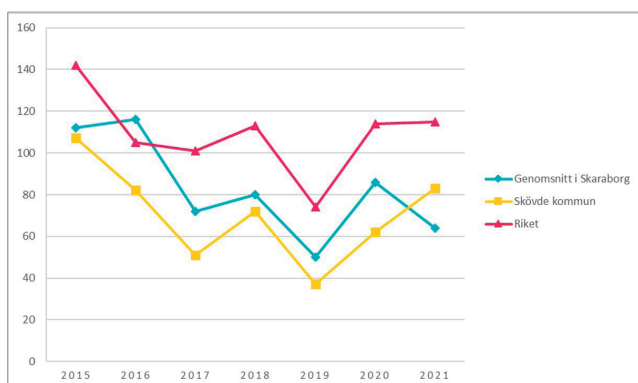
I Skövde uppger 5 procent i undersökningen *Hälsa på lika villkor 2020*, att de någon gång har gjort självmordsförsök, 0,9 procent anger under senaste året. Jämfört med 4 procent i Västra Götaland. Totalt uppger 14 procent i undersökningen att de någon gång haft självmordstankar.

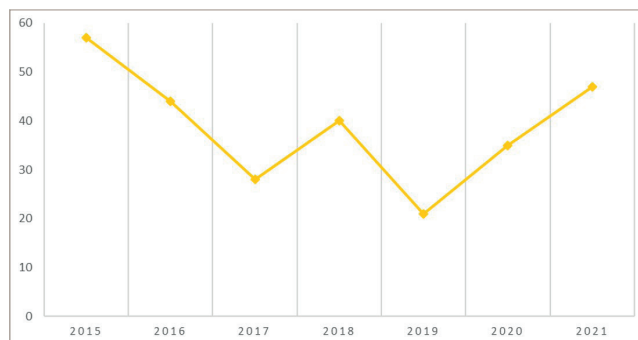
Figur 33: Andel kvinnor och män som någon gång haft självmordstankar fördelat per ålder. Skövde jämfört med Västra Götalandsregionen (skuggad stapel). Källa: *Hälsa på lika villkor*, bearbetat av Västra Götalandsregionens analysenhet.

Våld i nära relationer

Enligt BRÅ anmäls inte alla brott som sker gällande våld i nära relationer. I Skövde anmäldes 47 misshandelsbrott av kvinnor över 18 år under 2021.

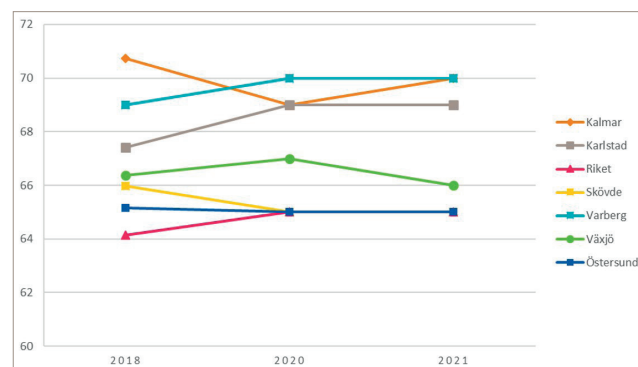
Figur 34: Utvecklingen av anmälda misshandelsbrott mot kvinna över 18 år per 100 000 invånare. Källa: BRÅ

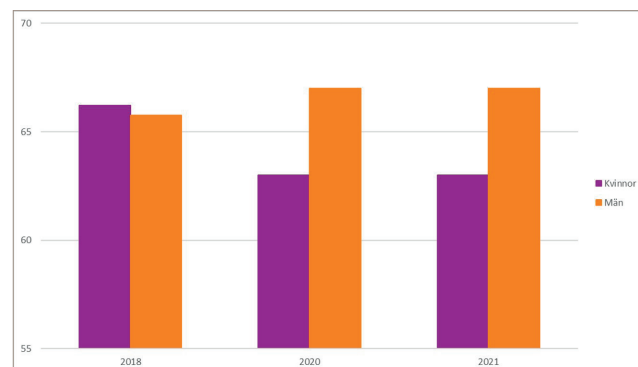
Figur 35: Misshandel, närstående genom parrelation i Skövde. Källa: BRÅ bearbetat av Länsstyrelsen

Fysisk aktivitet

Andel invånare i Skövde som beräknas vara fysiskt aktiva minst 150 min/vecka ligger på en lägre nivå jämfört med flera av Skövdes jämförbara kommuner. Fler män än kvinnor i Skövde uppger att de rör på sig minst 150 min per vecka. Skövdes siffror ligger på motsvarande nivå som riket.

Figur 36: Andel invånare (16-84 år) som är fysiskt aktiva minst 150 min/vecka. Källa: Folkhälsomyndigheten (Kolada U01429)

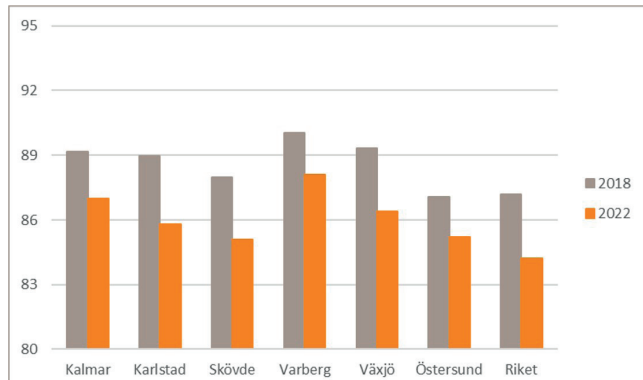

Figur 37: Andel kvinnor och män (16-84 år) som är fysiskt aktiva minst 150 min/vecka i Skövde. Källa: Folkhälsomyndigheten (Kolada U01429)

Delaktighet och inflytande

Enligt SCBs medborgarundersökning upplever 20 procent av kommunens invånare att de har mycket eller ganska stora möjligheter till insyn och inflytande över kommunens beslut och verksamheter.

I Skövde var valdeltagandet till riksdagsvalet 85,1 procent 2022, motsvarande siffra 2018 var 87,97 procent. Skillnaden mellan det valdistriktet med högst valdeltagande och lägst valdeltagande var 37,58 procent. Det är en ökning jämfört med förra riksdagsvalet då skillnaden var 23,75 procent.

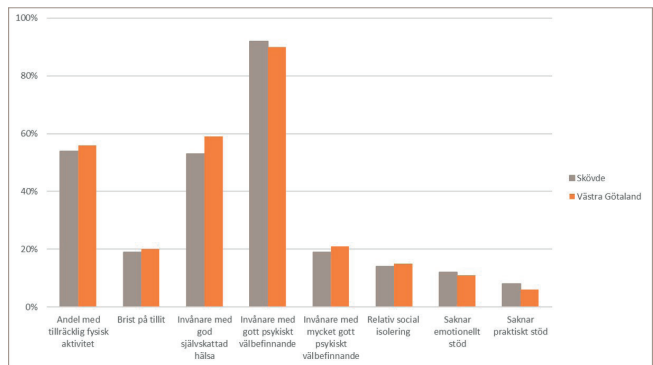

Figur 38: Valdeltagande till riksdagsval. Källa: Valmyndigheten

Hälsosamt åldrande

Det naturliga åldrandet går inte att undvika, men det går att stärka det friska och skjuta upp funktionsnedsättningar. Hälsöfrämjande och sjukdomsförebyggande insatser från såväl samhällets som individens sida kan förbättra livs kvalitén.

Andelen invånare 65-84 år i Skövde som skattar sin hälsa som bra eller mycket bra minskar med stigande ålder. 14 procent uppger en relativ social isolering* i Skövde.

Figur 39: Översikt som speglar olika förutsättningar för en god hälsa bland invånare (65-84 år) i Skövde.

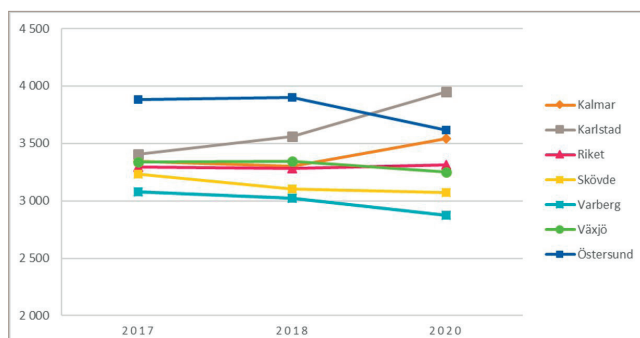
Källa: Folkhälsomyndighetens *Hälsa på lika villkor* bearbetad av Västra Götalandsregionens analysenhet.

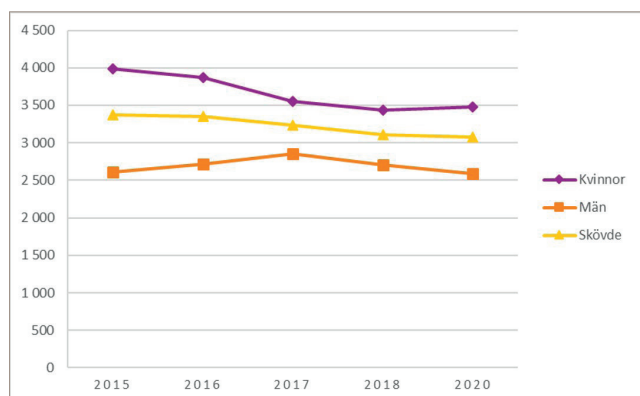
* Relativ isolering är ett begrepp för att beskriva ensamhet i folkhälsoenkäten *Hälsa på lika villkor*. Här ingår den andel invånare som uppger sig inte vara delaktig i någon av en mängd uppräknade aktiviteter. Det gäller exempelvis privata fester, släktkalas, sportevenemang eller andra offentliga tillställningar, sociala aktiviteter på internet, religiösa sammankomster, föreningsaktiviteter, demonstrationer eller insändarförfattande.

Fallskador

Skövde har en låg andel fallskador bland invånare 65 år och äldre jämfört med jämförelsekommuner och Skövde ligger något under riket. Det rapporteras ett högre antal fallolyckor bland kvinnor jämfört med män i åldersgruppen 65+.

Figur 40: Fallskador bland personer 65 år och äldre i Skövde jämfört med jämförelsekommuner. Beräknat antal per 100 000 invånare. Källa: Patientregistret Socialstyrelsen (Kolada U20462)

Figur 41: Fallskador bland invånare 65 år och äldre i Skövde fördelat per kön. Beräknat antal per 100 000 invånare. Källa: Patientregistret Socialstyrelsen (Kolada U20462)

